

Облік і оподаткування

УДК 336.14:351.72:355.01

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18638108>

**Модель сучасного державного фінансового контролю: превенція втрат
і прозорість публічних фінансів**

Василюк Марія Михайлівна,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і
оподаткування, Карпатський національний університет імені Василя
Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-7372-4382>

Великих Ксенія Олександрівна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і
публічного адміністрування, навчально-науковий інститут економіки і
менеджменту, Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-0280-9068>

Чикалюк Микола Миколайович,

здобувач доктора філософії, кафедра обліку і фінансів,
Приватний вищий навчальний заклад «Буковинський університет»,
м. Чернівці, Україна, <https://orcid.org/0009-0005-6015-1534>

Прийнято: 27.01.2026 | Опубліковано: 14.02.2026

Анотація. Воєнний стан та масштабне залучення міжнародної допомоги
зумовили якісну трансформацію функцій державного фінансового контролю,

який має забезпечувати не лише виявлення порушень, а й збереження ресурсів для відбудови та соціальної стабільності. Переорієнтація бюджетних потоків на оборонні й відновлювальні потреби, спрощені закупівельні процедури та зростання ризиків зловживань актуалізували потребу в нових підходах до діяльності Державної аудиторської служби України. Нормативні зміни 2022–2025 рр. створили передумови для переходу від карально-ревізійної моделі до превентивного й ризик-орієнтованого контролю, однак потребують наукового узагальнення та інструментальної деталізації. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні сучасних засад формування державного фінансового контролю в умовах воєнного конфлікту та розробленні авторської системи, спрямованої на попередження втрат і гармонізацію з європейськими стандартами аудиту. Використано аналіз офіційної статистики Державної аудиторської служби України за 2021–2025 рр., порівняльний і структурно-динамічний аналіз порушень, метод узагальнення нормативних змін, зокрема елементи ризик-менеджменту. Застосовано логічне моделювання інструментів превентивного контролю та метод інтерпретації даних закупівель. Виявлено зміщення інструментарію державного фінансового контролю від ревізій до моніторингу закупівель, що корелює зі спадом обсягів втрат у 2024–2025 рр. Визначено домінування незаконних витрат у структурі порушень, що обґрунтовує пріоритет аналітики даних і раннього реагування. Розроблено авторську трикомпонентну модель державного фінансового контролю, що поєднує ризик-орієнтований, превентивний та євроінтеграційний підходи, і запропоновано практичні засоби для раннього виявлення та запобігання порушенням, зокрема реєстр ризикових контрагентів, автоматичні тригери аномалій та механізм умовної зупинки платежів. Доведено, що така модель сприяє зміцненню довіри донорів і підвищенню прозорості використання коштів відбудови. Практична цінність дослідження полягає у можливості застосування запропонованих методів Державною аудиторською службою України та розпорядниками коштів для превентивного управління ризиками

закупівель і підвищення результативності фінансового контролю.

Ключові слова: публічні фінанси, ризик-орієнтований аудит, контроль закупівель, превентивні механізми, управління втратами, фінансова прозорість, європейські стандарти контролю.

**Model of modern state financial control: loss prevention and transparency
of public finances**

Mariya Vasylyuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-7372-4382>

Kseniia Velykykh,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Public Administration, Educational and Scientific Institute of Economics and Management, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-0280-9068>

Mykola Chykaliuk,

Doctor of Philosophy Candidate, Department of Accounting and Finance, Private Higher Educational Institution «Bukovinian University», Chernivtsi, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0005-6015-1534>

Abstract. Martial law and the large-scale involvement of international assistance have led to a qualitative transformation of the role of state financial control, which is now expected to ensure not only the detection of violations but also the preservation of resources for reconstruction and social resilience. The

reorientation of budgetary flows toward defense and recovery needs, simplified procurement procedures, and increased risks of abuse have heightened the need for new approaches to the State Audit Service of Ukraine's activities. Regulatory changes introduced in 2022–2025 established prerequisites for a shift from a punitive, inspection-based model to a preventive, risk-oriented control framework; however, these changes require comprehensive scholarly generalization and instrumental specification. The purpose of the study is to substantiate modern approaches to the formation of state financial control under wartime conditions and to develop an authorial model focused on loss prevention and harmonization with European auditing standards. The study employs an analysis of official statistics of the State Audit Service for 2021–2025, a comparative and structural-dynamic analysis of detected violations, a method of generalizing regulatory changes, and elements of risk management to construct the authorial model. Logical modeling of preventive control instruments and methods for interpreting procurement data is also applied. The results reveal a shift in state financial control instruments from traditional inspections toward procurement monitoring, which correlates with a decline in financial losses in 2024–2025. The dominance of illegal expenditures in the structure of violations is identified, substantiating the priority of data analytics and early-response mechanisms. An authorial three-component model of state financial control has been developed, integrating risk-oriented, preventive, and European integration approaches, and practical tools for early detection and prevention of violations have been proposed, including a register of high-risk contractors, automated anomaly triggers, and a conditional payment suspension mechanism. Practical tools are proposed, including a register of high-risk contractors, automated anomaly triggers, and conditional payment suspension. The proposed model is demonstrated to strengthen donor trust and enhance transparency in the use of reconstruction funds. The practical value of the study lies in the applicability of the proposed instruments by the State Audit Service and spending units for preventive procurement risk management and improved effectiveness of

financial control.

Keywords: public finance, risk-oriented audit, procurement control, preventive mechanisms, loss management, financial transparency, European control standards.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку публічних фінансів України характеризується безпрецедентним навантаженням на бюджетну систему, зумовленим воєнним станом, потребами оборони та масштабними програмами відбудови. За таких умов державний фінансовий контроль (далі – ДФК) набуває стратегічного значення, оскільки від його результативності залежить збереження обмежених ресурсів, довіра міжнародних партнерів та спроможність держави забезпечувати соціально-економічну стійкість [1]. Традиційна ревізійна структура контролю, побудована переважно на розкритті порушень постфактум, виявилася недостатньою для протидії швидким і комплексним фінансовим ризикам воєнного часу. Нормативні зміни 2022–2025 рр., запровадження гнучких процедур, електронного документообігу та розширення повноважень Державної аудиторської служби України (далі – Держаудитслужба) започаткували перехід до ризик-орієнтованого й превентивного підходу до організації, планування та здійснення заходів державного фінансового контролю у сфері використання публічних фінансових ресурсів [2]. Водночас зростання обсягів міжнародної допомоги актуалізувало вимоги до прозорості використання коштів і гармонізації національної системи контролю з європейськими стандартами. Аналіз нормативних документів [3; 4; 5; 6] засвідчує значну зміну структури інструментів ДФК, зокрема посилення ролі моніторингу публічних закупівель, що потребує наукового осмислення та розроблення прикладних моделей управління ризиками, планування контрольних заходів і превентивного реагування на фінансові порушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження

демонструють, що ДФК у публічному секторі перебуває у стадії глибокої трансформації під впливом воєнних викликів, цифровізації, зростання обсягів публічних закупівель та необхідності забезпечення прозорості використання національних і міжнародних фінансових ресурсів. У працях українських науковців акцентовано на нормативно-інституційних засадах функціонування ДФК та його адаптації до умов воєнного стану. Так, науковці Р. Романчук і Ю. Литвин [2] обґрунтовують потребу формування цілісної багаторівневої системи нормативного забезпечення фінансового контролю з урахуванням стандартів ЄС, наголошуючи на негативних наслідках фрагментарності правового регулювання. Водночас дослідники М. Василюк і Т. Гайдучок [1] доводять доцільність переходу від формально-ревізійної моделі до гнучкого, аналітично обґрунтованого та превентивного фінансового контролю, особливо актуального в умовах воєнного конфлікту та післявоєнного відновлення. Численні дослідження присвячено фінансовому контролю у сфері публічних закупівель як найбільш ризикогенному сегменту бюджетного процесу. Вчені О. Подолянчук і О. Кожухівський [7] та Д. Захаров і О. Федорова [8] зазначають, що воєнний стан, з одного боку, зумовив спрощення процедур закупівель, а з іншого – посилив ризики неконкурентних практик, що потребує розвитку ризик-орієнтованих і превентивних інструментів контролю, зокрема автоматизованих ризик-індикаторів і посилення моніторингу в системі Prozorro. Закордонні дослідження доповнюють ці висновки, розкриваючи інституційні та технологічні аспекти контролю. Дослідник Дж. Гоштеттер зі співавторами (J. Hochstetter et al.) [9] наголошують, що електронні процедури та е-управління є вирішальними чинниками зменшення корупції та підвищення сталості управління публічними фінансами. На прикладі державних закупівель автори В. Ванг та М. Васархелій (W. Wang & M. Vasarhelyi) [10] демонструють ефективність безперервного аудиту та моніторингу для раннього виявлення аномалій і зниження втрат, що концептуально узгоджується з ідеями превентивного

фінансового контролю. Науковці М. Климак та Т. Вландас (M. Klymak & T. Vlandas) [11] підтверджують, що в умовах війни зростає роль швидкості та гнучкості закупівель, однак це супроводжується втратами ефективності, що посилює значення постаудиту й аналітичного контролю.

До окремої групи належать праці, які розглядають ДФК у ширшому контексті економічної безпеки, цифрової трансформації та післякризового відновлення. Зокрема, авторки С. Сментина та А. Фіалковська (S. Smentyna & A. Fialkovska) [12] пов'язують ослаблення регуляторних обмежень у закупівлях зі зростанням корупційних ризиків під час відбудови інфраструктури. Механізми ДФК як комплексну соціально-економічну систему, що поєднує організаційно-правові, інформаційні та кадрові складники, розглядає автор С. Попович (S. Popovych) [13]. Дослідник В. Іванков зі співавторами (V. Ivankov et al.) [14] наголошують на визначальній ролі цифрових технологій та аналітики даних у модернізації фінансового управління та контролю в умовах високої невизначеності. Макроекономічний і безпековий контекст доповнюють дослідження вчених О. Гетманенко (O. Hetmanenko) [15], та Н. Канцедал зі співавторами (N. Kantsedal et al.) [16], які доводять, що воєнні дії радикально змінюють бюджетні пріоритети держав, підсилюючи вимоги до прозорості, результативності та контролю за використанням ресурсів у гуманітарній, оборонній та відновлювальній сферах. Науковець А. Єременко зі співавторами (A. Eremenko et al.) [17] акцентують на зв'язку фінансового управління, інноваційної активності та економічної стійкості територіальних громад, що опосередковано посилює значення ефективного ДФК як інструменту безпеки. Важливий інституційний вимір трансформації ДФК розкриває дослідник Т. Парাপонті зі співавторами (T. Pararonti et al.) [18], які доводять, що міжнародні стандарти вищих органів аудиту (ISSAIs) здійснюють суттєвий вплив на практики публічного аудиту через механізми інституційного ізоморфізму. Аналітичне підґрунтя для розширення інструментарію ДФК на макроекономічному рівні пропонує

вчена А. Ільїна (А. Іуїна) [19]. Обґрунтовано доцільність використання експертизи інвестиційного клімату через співвідношення інвестиційного попиту та пропозиції. Узагальнюючи результати проаналізованих джерел, з'ясовано необхідність переходу від реактивної структури ДФК до ризик-орієнтованої, превентивної та цифрово інтегрованої системи, здатної забезпечити прозорість, ефективність і довіру до управління публічними фінансами в умовах воєнного стану в Україні та післявоєнної відбудови.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових досліджень, присвячених нормативним, інституційним і технологічним аспектам ДФК, у сучасній науковій літературі залишаються нерозв'язаними питання інтеграції ризик-орієнтованих, превентивних та цифрових інструментів у єдину логічно узгоджену модель контролю, адаптовану до умов воєнного стану. Більшість наявних підходів зосереджуються на окремих елементах контрольного процесу – публічних закупівлях, аудиті відповідності, електронних процедурах або постфактум-виявленні порушень – без достатнього урахування їхньої взаємодії та потенціалу запобігання втратам фінансових ресурсів на ранніх етапах бюджетного процесу. Водночас зростання обсягів оборонних, відновлювальних і соціально спрямованих видатків, зокрема залучення міжнародної фінансової допомоги, актуалізують потребу у формуванні такої системи ДФК, яка забезпечувала б не лише фіксацію порушень, а й управління ризиками, прозорість і довіру донорів. Це дослідження спрямоване на узагальнення сучасних наукових підходів і емпіричних даних з метою формування цілісного бачення трансформації ДФК в умовах воєнних дій. Практична цінність отриманих результатів полягає у можливості їхнього використання органами ДФК та розпорядниками бюджетних коштів для удосконалення планування перевірок, запровадження превентивних механізмів у сфері публічних закупівель і підвищення ефективності використання фінансових ресурсів у процесах відновлення та післявоєнної

реконструкції.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні сучасних практик формування ДФК в умовах воєнного стану та розробленні авторської системи управління фінансовими потоками й ризиками у публічному секторі, орієнтованої на запобігання втратам, цифрову аналітику ризиків і гармонізацію з європейськими стандартами аудиту.

Виклад основного матеріалу дослідження. ДФК є базовим елементом структури управління публічними фінансами, спрямованим на забезпечення законності, ефективності та збереження державних ресурсів. Його функціональне призначення полягає у запобіганні порушенням бюджетного законодавства, виявленні фактів нецільового та незаконного використання коштів, у формуванні умов для раціонального управління майном держави та територіальних громад [20, с. 10; 21]. У сучасних умовах особливої ваги набуває контроль у сфері публічних закупівель, оскільки саме через цей інструмент здійснюється значна частина бюджетних видатків, пов'язаних із забезпеченням оборонних потреб, відбудовою інфраструктури та наданням соціально значущих послуг [7; 8].

Інституційна модель ДФК в Україні вирізняється тривалою трансформацією – від діяльності контрольно-ревізійних органів до створення Державної аудиторської служби як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом. Попри зміну організаційних форм і методів роботи, основні завдання контролю залишилися незмінними: нагляд за дотриманням бюджетного законодавства, вірогідністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності, законністю та ефективністю використання державного і комунального майна. Одночасно сучасний етап розвитку характеризується поступовим переходом від переважно ревізійної, постфактум-моделі до ризик-орієнтованої системи, що поєднує елементи превентивного моніторингу, аналітики даних та оперативного реагування [20, с. 10].

Воєнний стан в Україні зумовив якісну зміну пріоритетів ДФК.

Першочерговими є питання перевірки використання коштів, спрямованих на відбудову зруйнованих об'єктів, підтримку критичної інфраструктури та забезпечення обороноздатності. Значної актуальності набув контроль за формуванням і виконанням місцевих бюджетів, на які покладено реалізацію значної частини соціальних програм у прифронтових та деокупованих громадах [21; 22, с. 155]. В умовах масштабної міжнародної допомоги посилилася потреба у захисті фінансових інтересів Європейського Союзу та інших донорів, що вимагає гармонізації національної системи контролю з європейськими стандартами аудиту, прозорості та підзвітності. Окремим напрямом залишаються суспільно резонансні витрати, пов'язані з гуманітарними закупівлями, відновленням житла та інфраструктури, що потребують підвищеної уваги до законності та економічної доцільності рішень.

Таким чином, сучаснийДФК формується під впливом двох взаємопов'язаних процесів: інституційної модернізації та воєнно-економічних викликів. Це зумовлює необхідність переосмислення його функцій – від традиційного виявлення порушень до активного запобігання ризикам, забезпечення прозорості використання ресурсів і зміцнення довіри міжнародних партнерів до системи управління публічними фінансами України. Практична реалізація такого переосмислення відбувається передусім через оновлення нормативної бази та розширення інструментарію Держаудитслужби.

У цьому контексті основним етапом адаптації системи контролю до умов воєнного стану є постанова Кабінету Міністрів України № 561 від 7 травня 2022 р. [4], якою запроваджено особливий режим здійснення заходівДФК. Документ передбачив гнучке регулювання строків інспектування та аудиту з урахуванням безпекових обставин, можливість використання електронних форм документування та комунікації, зокрема адаптацію процедур перевірок до обмежень воєнного часу. Наголошувалося на переході

від жорстко регламентованої ревізійної моделі до більш мобільного, процесуально гнучкого контролю, орієнтованого на збереження результативності в умовах невизначеності. Подальші зміни до Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [3] у 2022–2025 рр. поглибили цю трансформацію. Розширення переліку підконтрольних суб'єктів завдяки підприємствам з державною часткою понад 50%, інтеграція норм Закону «Про адміністративну процедуру» [6], нові механізми адміністративного оскарження та оновлені повноваження Держаудитслужби [5] щодо проваджень у справах про правопорушення сформували інший алгоритм контролю – з ефективнішим правовим визначенням, процедурно прозорий та відповідний до європейських стандартів. Нормативні новації фактично закріпили перехід від суто каральної парадигми до моделі, що поєднує запобігання, аналітику ризиків і відновлення порушених фінансових інтересів.

Вплив цих трансформацій відображається у практичній динаміці контролю. Зокрема, статистичні дані 2021–2025 рр. [23] засвідчують суттєве зростання ролі інструментів контролю закупівель і моніторингу порівняно з класичними ревізіями, особливо різке скорочення обсягів порушень після пікового 2023 року. Це демонструє формування превентивного ефекту: нормативне посилення процедур, електронізація та розширення повноважень сприяли не лише фіксації втрат, а і їхньому недопущенню та відновленню. Отже, нормативна трансформація 2022–2025 рр. є не лише формальним оновленням законодавства, а й чинником реальної зміни поведінки розпорядників коштів і архітектури ДФК.

Отже, логічним наслідком оновлення правових процедур, збільшення кількості підконтрольних суб'єктів та цифровізації процесів було зміщення акцентів від традиційних ревізій до інструментів моніторингу та контролю публічних закупівель. Для перевірки цих тенденцій проаналізовано динаміку охоплення контролем фінансових і матеріальних ресурсів у 2021–2025 рр.

(рис. 1), що дає змогу оцінити вплив нормативних новацій на діяльності Держаудитслужби.

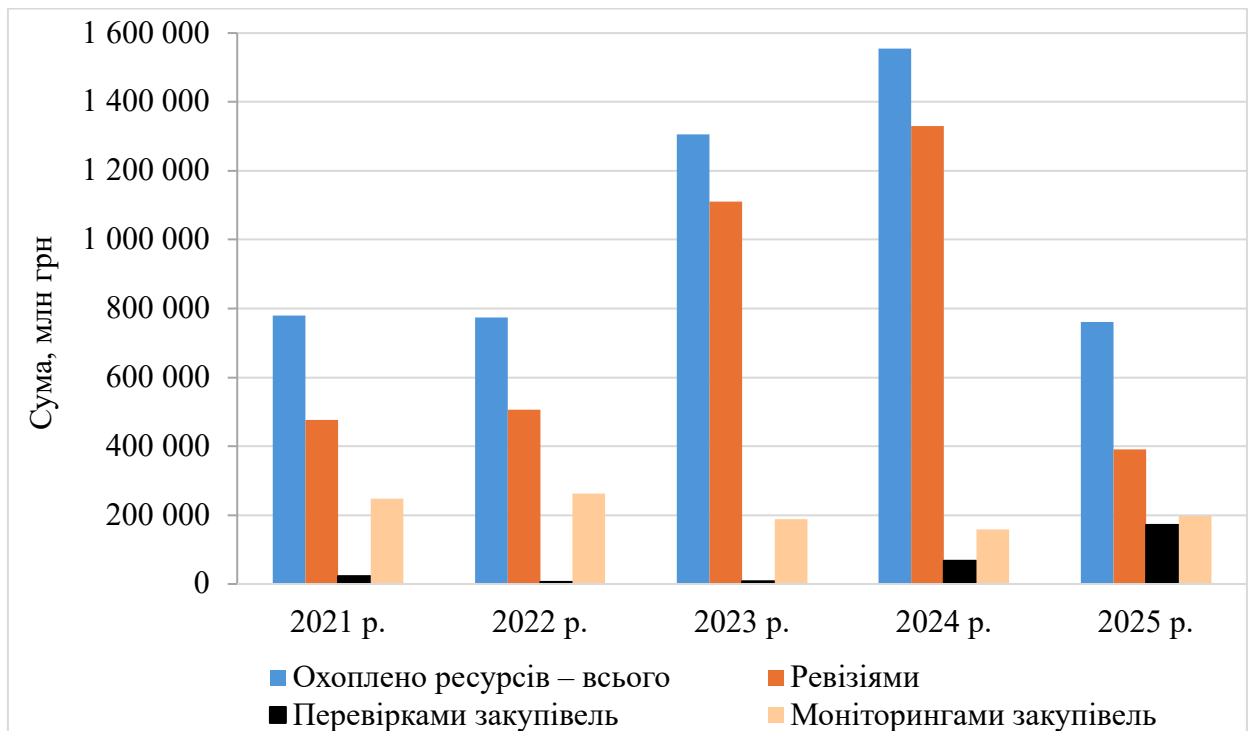

Рис. 1. Трансформація масштабу ДФК в Україні, 2021–2025 рр.

Джерело: побудовано за [23]

Аналіз динаміки охоплення ДФК у 2021–2025 рр. засвідчує суттєву зміну інструментарію та пріоритетів Держаудитслужби. Якщо у 2021–2022 рр. основу контрольної діяльності становили класичні ревізії, то з 2023 р. спостерігається поступове переорієнтування на перевірки та моніторинг публічних закупівель. Найбільш показовою є ситуація 2024–2025 рр., коли обсяги контролю через механізми закупівель зросли у кілька разів, тоді як питома вага ревізій помітно скоротилася. Така структура виявляє практичну реалізацію ризик-орієнтованого підходу, закріпленого нормативними змінами воєнного періоду.

У цьому процесі зростання ролі закупівельного контролю має чітке логічне пояснення: саме через процедури закупівель у воєнний час проходять значні обсяги ресурсів, пов'язаних з обороною, відбудовою та забезпеченням соціальної стабільності. Перехід від суто постфактум-ревізій до інструментів

оперативного моніторингу сприяв підвищенню превентивного ефекту контролю, що узгоджується з положеннями постанови КМУ № 561 [4] та оновленою редакцією базового Закону № 2939-XII [3]. Отже, трансформація обсягу контролю відображає не лише зміну статистичних показників, а й нову філософію управління фінансовими ризиками в умовах воєнного стану. Водночас модифікація інструментів контролю має сенс лише за умови реального зменшення кількості порушень і втрат державних ресурсів.

З огляду на оцінювання результативності оновленої структури проаналізовано динаміку порушень, що призвели до фінансових втрат, протягом 2021–2025 рр. (рис. 2).

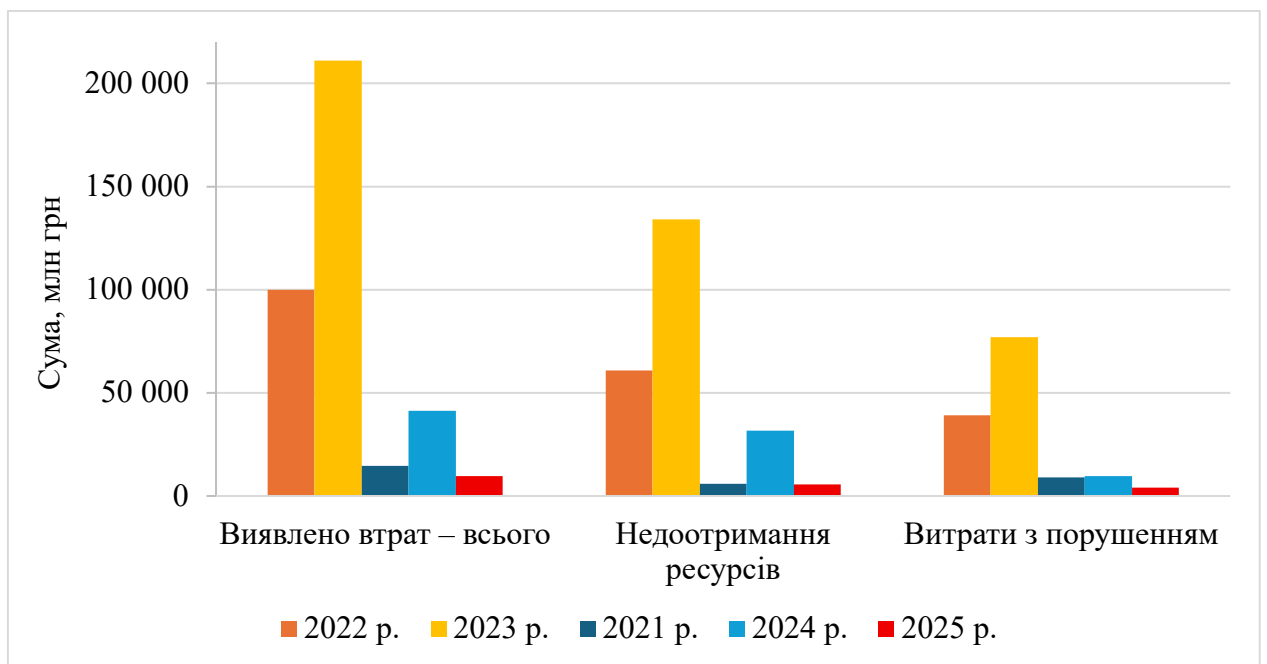

Рис. 2. Динаміка порушень, що призвели до втрат фінансових ресурсів, 2021–2025 рр.

Джерело: побудовано за [23]

Наведена візуалізація демонструє виразну нелінійну траєкторію, тісно пов'язану з воєнно-економічними умовами та трансформацією системи контролю. Різке зростання загального обсягу втрат у 2022–2023 рр. відображає період максимальної турбулентності: масове переміщення ресурсів на оборонні та гуманітарні потреби, спрощені процедури закупівель та обмежені

можливості оперативного контролю в перші місяці повномасштабної агресії. Особливо значущою у цей період була частка недоотримання фінансових ресурсів, що підтверджує наявні проблеми з адмініструванням доходів, виконанням договірних зобов'язань та управлінням активами державного сектору.

Починаючи з 2024 р., спостерігається суттєве скорочення як загального обсягу втрат, так і їхніх окремих складників. Така тенденція корелює з посиленням нормативної бази, впровадженням електронних процедур та розширенням превентивних інструментів контролю закупівель. Зменшення обсягів витрат, проведених з порушенням законодавства, може розглядатися як показник адаптації розпорядників коштів до нових вимог прозорості та підзвітності. Водночас збереження відносно високої частки недоотримань у структурі втрат засвідчує необхідність подальшого розвитку аналітичних механізмів виявлення ризиків на етапі планування та виконання бюджетів.

Для глибшого розуміння причин порушень розглянуто їхню внутрішню структуру, зокрема співвідношення між нецільовими, незаконними витратами та недостачами (рис. 3). Такий аналіз дає можливість відокремити свідомі зловживання від помилок управління та оцінити потенціал превентивних заходів.

Так, структура виявлених порушень у 2021–2025 рр. сприяє оцінюванню не лише обсягів втрат, а й характеру ризиків, з якими стикається система ДФК. Упродовж усього періоду визначальними залишаються незаконні витрати, частка яких у піковому 2023 р. на порядок перевищила абсолютні значення інших видів порушень. Така концентрація ризиків виявляє системні проблеми у сфері договірної дисципліни та закупівель, де порушення мають переважно правовий, а не технічний характер.

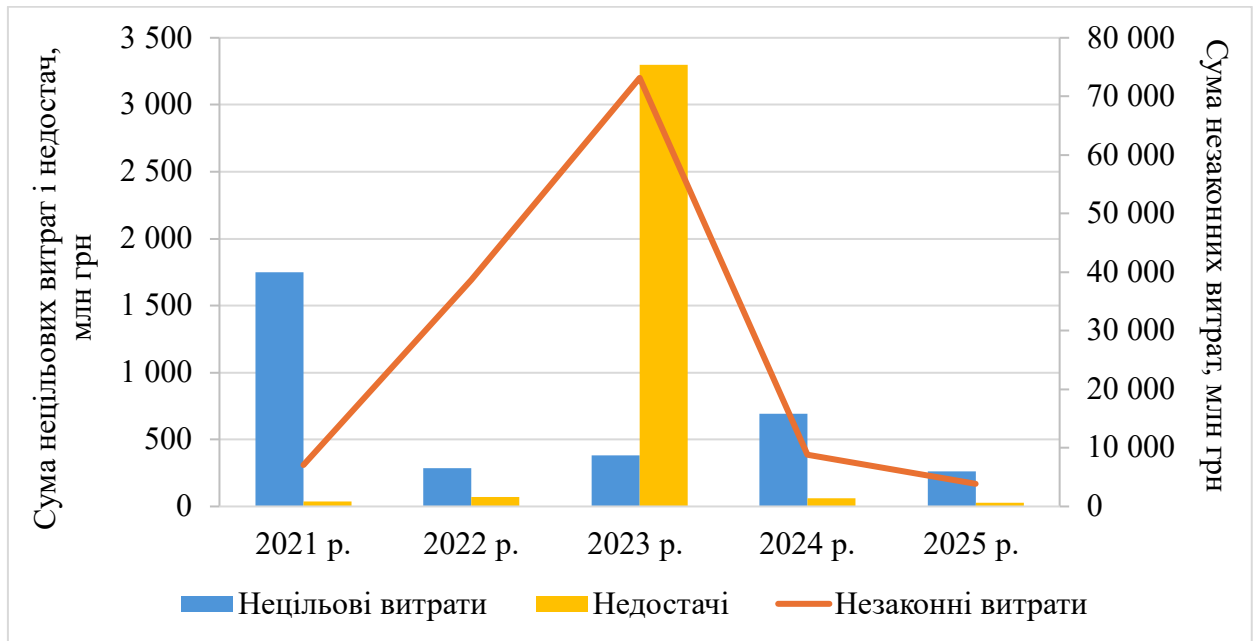

Рис. 3. Динаміка обсягів незаконних і нецільових витрат та недостач, 2021–2025 рр.

Джерело: побудовано за [23]

Зокрема, нецільові витрати демонструють відносно помірну динаміку і не мають стійкої тенденції до зростання. Це може вказувати на посилення бюджетної дисципліни та чіткіше розмежування цільових програм у воєнний період. Водночас різке збільшення недостач у 2023 р. відображає специфіку перших етапів повномасштабного вторгнення, коли логістичні розриви, переміщення активів і обмежений доступ до об'єктів створювали підвищені ризики фізичної втрати майна. Подальше зниження цього показника у 2024–2025 рр. може трактуватися як результат стабілізації управлінських процесів та запровадження електронних механізмів обліку.

З позицій сучасної методологіїДФК такі дані мають розглядатися не лише як статистика виявлених порушень, а як інформаційне підґрунтя для побудови ризик-орієнтованих профілів. Домінування незаконних витрат обґрунтовує необхідність зміщення акценту з тотальних ревізій на адресний контроль закупівель, перевірку договірних відносин та запобіжне блокування сумнівних операцій. Одночасно відносно низькі обсяги нецільових витрат

підтверджують доцільність диференційованого підходу, за якого ресурси контролю спрямовуються на найуразливіші сегменти фінансових потоків.

Тож, отримані результати аналізу 2021–2025 рр. формують емпіричну основу для обґрунтування нової системи ДФК, орієнтованої на попередження втрат, використання цифрової аналітики та інтеграцію з європейськими стандартами аудиту. Виявлена у попередніх розділах динаміка – пікове зростання порушень у 2023 р. та їхнє подальше скорочення у 2024–2025 рр., зміщення акценту на контроль закупівель – засвідчує поступовий перехід від карально-ревізійної парадигми до ризик-орієнтованого управління фінансовими потоками. Відповідно до цього запропоновано трикомпонентну систему роботи ДФК, що поєднує ризик-орієнтований, превентивний та євроінтеграційний підходи (табл. 1).

Таблиця 1

Система сучасних практик ДФК

Компонент	Інструменти	Очікуваний ефект	Індикатори результату
Ризик-орієнтований контроль	Аналітика даних закупівель; профілювання контрагентів; автоматичні тригери ризику	Раннє виявлення аномалій, концентрація перевірок на уразливих сегментах	Зниження частки незаконних витрат; скорочення пікових втрат
Превентивність	Скасування торгів; корекція договорів; попереджувальні приписи	Недопущення платежів з високим ризиком	Зростання обсягу попереджених втрат
Євроінтеграційна гармонізація	Процедури ЄС, відкриті дані, аудит відповідності	Довіра донорів, сумісність звітності	Відповідність стандартам ISSAI/IPSAS

Джерело: сформовано авторами

Запропонована система відображає логіку переходу від реагування на вже вчинені порушення до управління ризиками на ранніх етапах бюджетного процесу. Емпіричні дані рис. 1–3 підтверджують доцільність такого методу: домінування незаконних витрат у структурі порушень вимагає саме аналітичних і превентивних інструментів, тоді як класичні ревізії мають

виконувати допоміжну роль. Для практичного впровадження цих практик необхідна деталізація інструментів за суб'єктами та етапами бюджетного процесу, що узагальнено в табл. 2.

Таблиця 2

Практичний інструментарій реалізації сучасної структури ДФК

Проблемна зона (за даними 2021–2025)	Інструмент впливу	Етап застосування	Суб'єкт реалізації	Очікуваний результат
Домінування незаконних витрат	Ризик-профілювання контрагентів	До укладення договору	Держаудитслужба, замовники	Зменшення частки незаконних витрат
Пікові втрати 2023 р.	Автоматичні тригери аномалій ціни	Планування закупівель	Уповноважені особи	Недопущення завищення вартості
Недоотримання ресурсів	Аналіз виконання доходів	Виконання бюджету	Фіноргани, Держаудитслужба	Зростання надходжень
Ризики відбудови	Моніторинг критичних проектів	Реалізація проектів	Громади, Держаудитслужба	Прозорість відновлення
Вимоги донорів	аудиторський контроль, відкриті дані	Звітування	Розпорядники	Довіра та відповідність до норм ЄС

Джерело: побудовано авторами

Наведені дані демонструють, що сучасний ДФК повинен формуватися як багаторівнева система, у якій кожній типовій проблемі відповідає конкретний інструмент і відповідальний суб'єкт. Така операціоналізація забезпечує перехід від декларативного опису підходів до їхнього практичного застосування у щоденній діяльності органів контролю та розпорядників коштів.

Таким чином, впровадження запропонованого інструментарію сприятиме переходу від постфактум-фіксації порушень до управління ризиками до моменту втрати коштів, що узгоджується зі спадною динамікою 2024–2025 рр. та відповідає європейським стандартам публічного фінансового менеджменту.

Висновки. У процесі дослідження показано, що у 2021–2025 рр. ДФК в

Україні зазнав всеохопної трансформації під впливом воєнно-економічних викликів та оновлення нормативної бази. Аналіз даних засвідчив зміщення акценту від традиційних ревізій до інструментів моніторингу та перевірок публічних закупівель, що відображає перехід до ризик-орієнтованої системи управління фінансовими потоками. Пікове зростання втрат у 2023 р. і їхнє подальше скорочення у 2024–2025 рр. підтверджують ефективність превентивних механізмів та цифровізації контрольних процедур.

З'ясовано, що домінування незаконних витрат у структурі фінансових порушень потребує посилення аналітики даних, раннього виявлення аномалій закупівель і концентрації контролю на найуразливіших сегментах. Нормативні зміни 2022–2025 рр. зумовили перехід від карально-ревізійної парадигми до управління ризиками, а запропонована авторська система, що поєднує ризик-орієнтований, превентивний та євроінтеграційний підходи, дає змогу операціоналізувати цей перехід через систему конкретних інструментів і показників. Її практична цінність полягає у можливості використання Держаудитслужбою, розпорядниками коштів і громадами для запобігання втратам, підвищення прозорості закупівель та узгодження процедур з вимогами міжнародних партнерів. Крім того, орієнтація на обсяг недопущених втрат формує нову філософію ДФК як інструменту збереження ресурсів для відбудови та фінансової стабільності держави.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням кількісної методики оцінювання ефективності превентивних заходів і побудовою цифрових моделей прогнозування ризиків у сфері публічних закупівель.

Список використаних джерел

1. Василюк М. М., Гайдучок Т. С. Теоретико-методологічні та методичні засади державного фінансового контролю й адаптивні напрями удосконалення його механізмів. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 16. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17405714>.

2. Романчук Р. В., Литвин Ю. О. Нормативні та методичні питання державного фінансового контролю в Україні та норми сучасного фінансового контролю держав ЄС, що мають бути імплементовані в національне законодавство. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.4.5>.

3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

4. Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 р. № 561. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zdijsnennya-derzhavnogo-finansovogo-kontrolyu-v-umovah-voennogo-s561-070522> (дата звернення: 15.11.2025).

5. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-p#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

6. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

7. Подолянчук О., Кожухівський О. Фінансовий контроль у системі публічних закупівель: сучасний стан та напрями розвитку під час воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2025. № 80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-168>.

8. Захаров Д., Федорова О. Публічні закупівлі в умовах воєнного стану: баланс між гнучкістю та прозорістю. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 10. P. 343–358. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-10-343-358>.

9. Hochstetter J., Vásquez F., Diéguez M., Bustamante A., Arango-López J.

Transparency and e-government in electronic public procurement as sustainable development. *Sustainability*. 2023. Vol. 15, № 5. Art. 4672. DOI: <https://doi.org/10.3390/su15054672>.

10. Wang W., Vasarhelyi M. A. The application of continuous audit and monitoring methodology: a government medication procurement case. *International Journal of Accounting Information Systems*. 2024. Vol. 55. Art. 100713. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.accinf.2024.100713>.

11. Klymak M., Vlandas T. Governance in times of war: public procurement in Ukraine. *PLoS ONE*. 2024. Vol. 19, № 6. Art. e0305344. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0305344>.

12. Smentyna N., Fialkovska A. Public procurement for the renovation of Ukraine's infrastructure: risks of state regulation and opportunities for foreign business. *Economic Innovations*. 2023. Vol. 25, № 3 (88). P. 213–221. DOI: [https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.3\(88\).213-221](https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.3(88).213-221).

13. Popovych S. The essence and practical application of state financial control mechanisms in Ukraine. *Scientific Notes*. 2023. Vol. 32, № 3. P. 154–160. DOI: https://doi.org/10.33111/vz_kneu.32.23.03.13.094.100.

14. Ivankov V., Chukhlib A., Stender S., Azarenkov G., Nazarenko I. Analysis of the prospects for the introduction of digital technologies in the Ukrainian economy and accounting. *REICE: Revista Electrónica de Investigación en Ciencias Económicas*. 2023. Vol. 11, № 22. P. 68–86. DOI: <https://doi.org/10.5377/reice.v11i22.17343>.

15. Гетманенко О. О. Економіка війни: вплив сучасних військових конфліктів на глобальну економічну стабільність. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 4 (286). С. 90–101. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-286-90-101>.

16. Kantsedal N., Chernenko K., Dugar T., Leha O., Yaloveha L., Priydaк T. Impact of Russia's invasion of Ukraine on world finance. *Cuestiones Políticas*. 2023. Vol. 41, № 78. P. 662–677. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.45>.

17. Eremenko A., Kolesnik T., Babaev D., Serdyuk O., Sherstyuk O., Hnatenko I. Financial management startups as a security strategy for territorial communities. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2025. Vol. 6, № 65. P. 626–636. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.65.2025.5080>.

18. Paraponti T., Bekiaris M., Lois P., Nerantzidis M., Drogalas G. The influence of the international standards of supreme audit institutions on public sector auditing in Greece. *EuroMed Journal of Business*. 2025. Ahead-of-print. DOI: <https://doi.org/10.1108/EMJB-06-2025-0215>.

19. Plyina A. Investment climate evaluation as an effective detection method for negative impacts on country's development. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Vol. 3, № 5. P. 162–169. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-5-162-169>.

20. Колпакова А. Державний фінансовий контроль на сучасному етапі: огляд концептуальних засад. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. Vol. 2, № 1. P. 9–18. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20230201.02>.

21. Скрипник Г., Владислав Ч. Державний фінансовий контроль України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-139>.

22. Русіна Ю. О. Державний фінансовий контроль: основні проблеми в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 2 (284). С. 148–160. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-284-148-160>.

23. Статистичні звіти. *Державна аудиторська служба України*. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userpages/53> (дата звернення: 15.11.2025).